

NÉPGYARAPODÁSUNK KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

HARMINC ÉVEN BELÜL már másodszor világháborúk kataklizmái között élünk és puszta létünk védelme közben százezreknek kell életüket áldozni a szebb és boldogabb jövő érdekében.

A népesség széles rétegeit minden háború sokszorosan megtizedeli. Amíg azonban általában csak a frontok elesettjeire szokás ezzel kapcsolatban gondolni, addig sokkal nagyobb a veszteség abban a negatívumban, amelyet a háború következtében elmaradt születések hatalmas száma jelent. Ez a veszteség, még ha számbelileg nem éri is el a hősi halottak számát, akkor is többet jelent annál, mert hosszabb időn keresztül fognak ezek hiányozni a nemzet egészéből és ezért háború idején a néperőmérleg alakulásával foglalkozni ugyancsak nem lehet érdektelen.

Magyarország az első világháború következtében súlyos veszteségeket szenvedett a nagyszámban elmaradt születések miatt. Csak a trianoni területre vonatkoztatott adatok szerint 1911 és 1914 között évenként átlagban 260.000 születés történt, amivel Szemben már 1915-ben mindössze 188.000, 1916-ban 135.000, 1917-ben 131.000 és a háború utolsó negyedik évében csak 128.000 élveszületést lehet kimutatni. A születések száma négy év alatt felére zuhant vissza és kerekszámban a négy év alatt elmaradt születéseket félmillióra lehet becsülni. Ha tekintetbe is vesszük a csecsemőkor pusztításait, akkor is ez azt jelentette, hogy 1924-ben már 400.000 gyerekek kevesebb járt az elemi iskolákba, 1930-ban ennyivel kevesebb került tanoncsorba és 1941-ben közel ennyivel kevesebb volt az állításkötelesek száma, de ennyivel kevesebben alapíthatnak a mostani időkben családot és ennyivel kevesebb új otthonra, lakberendezésre van már szükség, de ennyivel kevesebben is tesznek eleget már mint új házasok a nemzetszaporító legszentebb kötelességnek.

Ez a néhány számadat és összevetés világosan mutatja a háborúk másodlagos hatását és a népmozgalmi eredmények átütő kihatását a gazdasági élet egészére, úgyhogy ezek után már csak fokozottabb érdeklődéssel tekinthetünk hazánk népmozgalmának a két háború közötti alakulására is.

Az első világháború eredménye tehát kereken félmillió főnyi születés-kiesés volt. A frontokról visszatért katonák tömegei annyira-amennyire

pótolták e hiányt és ennek eredményeként 1919-ben a trianoni területen 217.000 újszülött volt, 1920-ban 250.000 és 1921-ben 255.000, 1922-ben ismét 250.000. Látható, hogy a nagy mulasztás pótlása sem tudott azonban teljes eredményt elérni és még a világháború előtti évek születési átlagát sem lehetett többé megközelíteni. A születések száma azonban a háború utáni 255.000-es csúcstól kezdve a további években még fokozottabban csökkent, amint erről éppen most kívánunk részletesebben beszámolni.

A születések száma a trianoni területen a huszas években többé nem tudta megközelíteni, illetve elérni a világháború előtti eredményeket, sőt a kiesés mind jobban növekedett. A születések számát abszolút értékek helyett viszonyszámokban is közölhetjük. A leginkább használt viszonyszám e tekintetben a lélekszámhoz való arányítás. Ebben a viszonyításban a születések számának ritkulása talán még jobban kifejeződik, amit fokozhatunk azzal, hogy ötéves átlagokra adjuk meg a legfontosabb értékeket. Ezek szerint:

1911—1915	években	ezer	lakosra	átlagosan	még	32:1	születés
1916—1920	„	„	„	„	„	21.8	„
1921—1925	„	„	„	„	„	29.4	„
1926—1930	„	„	„	„	„	26.0	„
1931—1935	„	„	„	„	„	22.4	„
1936—1940	„	„	„	„	„	20.0	„

jutott csak, ami azt bizonyítja, hogy a harmincas évek második felében a trianoni területek népessége még annyival sem járult a nemzet erőinek szaporításához, mint az első világháború hosszú öt esztendeje alatt.

A huszas és harmincas évek alatt a születések arányszámában végbe ment változás végeredményében azt jelentette, hogy 1923 és 1943 között kerekén egymillió születés maradt el, ami a korábban megállapított félmillióval együtt most már 1.5 milliós — a csecsemőhalandóság következtében elhaltak leszámítása után is — 12 milliós hiányt jelent, ami a trianoni országterület lakosságának 10%-ával egyenlő. A Trianonban reánk mért gazdasági megpróbáltatások illetően módon végeredményében még évtizedek múlva is súlyosan kiható megtizedelésben jutottak kifejezésre és nyilvánultak meg.

A születések számának ez a borzalmas arányú csökkenése kifejezésre jut akkor is, ha a születések számát a házasságkötések számához hasonlítjuk, hiszen e szerint is 1911—1915 években egy házasságkötésre 4.3 élveszülés jutott, szemben a világháborús lusztrum 2.2 élveszülésével, majd az ezt követő periódusok 2.9, 2.8, 2.6 és végül 2.4 élveszületési arányszámával.

A születések nagyobb arányú elmaradása a trianoni országterületen elsősorban gazdasági okokra volt visszavezethető. A trianoni megcsönkített-ságban vergődő ország talpraállítása olyan súlyos áldozatokat követelt, hogy komolyabb nép- és családi politikára gondolni sem lehetett. A népesség szociális és gazdasági helyzete annyira a mélypontra jutott, hogy a születések számának ilyen arányú ritkulása egyáltalán nem volt meglepő, annak ellenére, hogy ugyanebben az időszakban a házasságkötések számában visszaesés egyáltalán nem mutatkozott.

A probléma első felét már felvetettük és rámutattunk arra, hogy az első világháborút követő húsz évben a magyar népmozgalmi mérleget az élveszülések száma milyen jelentős mértékben rontotta meg és hogy az első világháború a hősi halottakon kívül másfél millió meg sem született magyart kívánt áldozatul.

Jogos a kérdés a nagy veszteséggel szemben, hogy kik voltak abban részesek és minő okok kényszerítették a magyar anyákat vagy apákat arra, hogy a gyermekáldással járó örömökről lemondjanak.

Ha azt keressük, hogy a csökkenő gyermekáldásban kik részesek inkább, az anyák vagy az apák, akkor megállapíthatjuk, hogy az apákra nehezedik inkább a csökkenő gyermekáldás oka, mint az anyákra. Kissé meglepőnek látszik, hogy a statisztika nyers adataival ilyen határozott feleletet adunk erre a kérdésre, de levezetésünk után egészen világos lesz ennek okszerűsége, hiszen csak azt kell vizsgálnunk, hogy az újszülöttek szüleinek milyen életkora volt és az életkor szempontjából milyen változások mentek végbe az utolsó húsz év alatt.

Az anyáknál, ha eltekintünk a húsz éven aluli és ötven éven felüli anyáktól, azt tapasztalhatjuk, hogy a születéscsökkenés meglehetősen egyformán jelentkezik minden korosztálynál. A 40—49 éves anyák csoportjában 17.0%-kal csökkent a születések száma, a 20—24 éves anyáknál 15.7%-kal, a 34—39 éves anyáknál 14.3%-kal, a 25—29 éves anyáknál 12.4%-kal volt kevesebb a születek száma a vizsgált időszak végén mint elején.

Az apáknál egészen más a helyzet, itt igen jelentős eltolódások figyelhetők meg. A születések csökkenése 16.3%-nak felel meg átlagban, de amíg a fiatal apáknál nagyobb a csökkenés, addig bizonyos magasabb korokban kisebb arányú ritkulás figyelhető meg. A 20 éven aluli apák száma húsz év alatt 55.1%-kal csökkent, a 20—24 éves apák száma 34.3%-kal, a 25—29 éves apák száma 12.5%-kal, a 30—39 éves apák száma 77%-kal, a 40—49 éves apák száma 27.7%-kal és az ötvenen felüli apák száma 31.5%-kal.

Ezekből az adatokból egészen világosan látszik, hogy a férfiak késői házasságának van a legnagyobb része a születések számszerű kiesésében. A férfiak későn házasodnak, vagy ha korábban, akkor sem mernek fiatalabb korokban családot alapítani és a gyermekek felneveltetésével járó terheket vállalni. Az anyák megtesznek a maguk részéről mindent, hiszen magasabb korban is vállalják a gyermek szülésének a korral növekvő terhét, de az apák nem akarnak gyereket, mert fiatal korukban nincs meg a hozzá szükséges mód, idősebb korban pedig az élet megszerzett apró előnyeiről nem akarnak már lemondani a sok gyermek kedvéért. Vagy az idősebb korral járó fiziológiai kisebbértékűség is mutatkozik a kiesési számban?

A trianoni korszak nyomorúságos állatalansága klasszikus módon jut ezekben a számokban kifejezésre és egyben indokolja azt, hogy miért vagyunk másfélmillióval kevesebben. Nem morális okok játszottak közre a nemzet életfájának sorvadásában, hanem szigorúan kenyér- és lakás gondok, az apák kényszerültek arra, hogy a gyermek utáni vágyukat lefékezzék és számvetést téve lemondjanak a legszentebb örömökről is, mert nem volt mivel táplálni az újszülöttet.

Trianon bilincsei azonban lehullottak és jogosan vetődhetik fel a kérdés, mennyiben volt a felszabadulásnak befolyása a születések számának alakulására?

Bármennyire rövid idő telt is el a trianoni béklyók leszakadása óta, a hatás már látszik, sőt mérhető is. Az élveszületések arányszáma már 1941-ben 2II, 1942-ben pedig 20*8. Egyik sem sok, de ne feledjük azt, hogy a harmincas évek második felében a legmagasabb élveszületési arányszámot 1936-ban 20*4-gyel mértük és hogy az 1941-es és 1942-es élveszületési arányszámra a háborúnak már komoly behatása kellett hogy legyen. Ha eltekintünk is attól, hogy 1940-ben több hónapon keresztül mozgósítva volt haderőnk és 1941-ben az orosz elleni küzdelem is megkezdődött, ami kétségenkívül az apák nagy tömegét vette igénybe és vonta ki a családalapítás, a fajfenntartás parancsa alól.

A születések számbeli fejlődését nem érdektelen ismét a megkötött házasságok számával arányba hozni. Az 1942-ben megkötött házasságokhoz mérve már 2.94 újszülöttel számolhatunk, ami már csaknem olyan jelentős,

mint az első világháborút követő lusztrumban volt, amikor a népesség pótolni igyekezett éppen a háború következtében elmaradt születések számát.

Az 1941. és 1942. évi adatok azt bizonyítják, hogy újra háromgyerekes nép vagyunk, vagyis minden családban átlag három gyerekkel számolhatunk. Ennek fontosságát csak akkor látjuk elég világosan, ha megmondjuk azt is, hogy a kétgyermekes rendszer mellett éppen háromszáz év alatt a nemzet teljesen kipusztult volna.

Az élveszületések számának fejlődésében van egy különösen örvendős jelenség. Az élveszületések száma elsősorban az ország fővárosában indult fejlődésnek. Köztudatban van az, hogy a városokban a gyermekáldás mindig kisebb, mint a vidéken. Okát ennek ugyancsak morális tényezőkkel magyarázzák, bár kétségtelen, hogy ezek mellett gazdaságiak, főként lakásproblémák játszanak inkább szerepet. Az a körülmény tehát, hogy Budapesten az élveszületési indexszám erőteljesebb fejlődésnek indult, mint a vidéken, azt bizonyítja, hogy elsősorban a fővárosban szűntek meg azok az okok, amelyek a fiatalabb korban való családalapítást eddig megnehezítették, sőt lehetetlenné tették.

Természetesen a budapesti arányszámok tiszta számok, vagyis a nem budapesti anyáknak itt történt szülési eseteit nem vettük figyelembe. A budapesti fejlődés akkor szembeszökő, ha az országos adatokkal egybevetjük. Az országos adatoknál természetesen csak a trianoni területre vonatkozó számokra voltunk tekintettel, mert különben az összehasonlítás nem lehetne egységes.

	Budapesten	Vidéken	Magyarországon
1938-ban	11.328	165.405	176.733
1939-ben	11.739	160.899	172.628
1940-ben	13.076	165.050	178.126
1941-ben	14.208	157.768	171.976
1942-ben	16.245	165.805	182.050

Az abszolút számok is világosan mutatják a fejlődést és azt az éles különbséget, ami a fővárosi és vidéki irányzat között van. Az ország trianoni területe Budapest nélkül 1942-ben is alig több újszülöttnel szolgált, mint 1938-ban, akkor amikor Budapest élveszületései már csaknem ötven százalékkal múlták felül az öt év előtti eredményeket.

A számoknak illetően alakulásában a legjelentősebb szerepe kétségkívül annak a gazdasági átalakulásnak volt, amely 1938 után fokozatosan kezdődött meg és talán lassan már tetőpontját el is érte. A gazdasági élet ezernyi fiatal új munkaerőt tudott egyszerre felvenni és ezek megfelelő élet-színvonalat elérve, azonnal eleget tettek nemzetszaporító kötelességüknek. A vidékre ez a fejlődés még nem érhetett el, de kétségenkívül odafelé is kihat már. Egyelőre a magyarság nagyobb arányú szaporulatát a visszatért területek szolgáltatják, amelyek az élveszületési arányszámokban természetesen egészen vezető értékeket is fel tudnak mutatni.

A visszatért területek általában sokkal inkább tesznek eleget a nemzetszaporításnak, mint maga a trianoni rész. Különösen áll ez a visszatért erdélyi területekre. Az élveszületési arányszám országos átlaga 20.6 volt 1942-ben. Ebből a vezető helyet azonban Máramaros viszi 26.6-tal, az utolsó helyen pedig Baranya vármegye áll 16.4 születési indexszel. Magas élveszületési arányánál fogva kiemelkednek Csík, Udvarhely és Maros-Torda vármegyék, alacsony indexszel Arad-Csanád-Torontál, Bars, Hont, Ung és Pest vármegyék.

A születések megerősödése különben nemcsak Budapestre vezethető vissza, hanem összes városainkban általában fejlődés tapasztalható, aminek eredményeként a törvényhatósági jogú városok élveszületési aránya magasabb (20.9), mint az országos átlag.

A születések száma a népmozgalmi mérlegnek csak egyik oldalát jelenti. A másik serpenyőben a halálozási értékek szerepelnek, amelyek csökkentik a népi erők fejlődését.

A halálozások száma az első világháborút megelőző lusztrumban évenként átlagosan 180.000 körül mozgott. Ez azt jelentette, hogy ezer lakosra évenként kerekén 23*0 halálessettel kellett számolni. Maga a háború nem volt különösebb hatással a halálozások számának emelkedésére, amit két tényező egybejárása indokol. Az egyik az, hogy a hősi halottak nagyrésze nem lett anyakönyvelve és így nem vehető figyelembe. Azok viszont, akik anyakönyvbe kerültek, kiegyensúlyozták az elmaradt születések következtében megcsappant csecsemőhalottak számát és így végeredményben inkább apadás mutatkozott. Az 1916-1920-as lusztrumban csak 171.000 az évi halálesetek átlagos száma, ami ezer lélekre számítva 21.7 halálesetet jelentett még a trianoni területen is.

A világháború után egy érdekes jelenség vált megfigyelhetővé. Ezt a jelenséget általában az emberi életkor átlagos meghosszabodásának nevezték, valójában azonban ez a népmozgalmi mérlegben jutott leginkább kifejezésre olyaténképpen, hogy rohamosan csökkent a halálesetek száma és úgy abszolút értékben, mint viszonyszámokban egészen újszerű helyzet elé kerültünk. Az évi halálesetek átlaga már 1921—1925 között is 162.000 csupán, 1926—1930 között pedig 145.000, 1931—1935 között 140.000 és 1936—1940 között már 130.000-etisaiig ér el. A viszonyszámokban a csökkenés még inkább szembeűnő. Amíg 1921—1925 között 19.9, addig a következő lusztrumban már csak 17.0, majd 15.8 és végűl 14.1 haláleset jutott ezer élőre. A halálesetek számszerű csökkenésénél természetesen nem szabad figyelmen kívül hagyni elsősorban azt a ténytet, hogy kevesebb újszűlött lévén, abszolút értékben jelentősen csökkent a csecsemőhalandóság, aminek pedig a halálozásra mindig jelentős kihatása szokott lenni.

De ettől függetlenül is emelkedett hazánkban az általános közegészségügyi helyzet és a halálesetek számát ez is csökkentően befolyásolta. Az első világháború után a magyarság súlyos problémái között, ha aktív család- és népvédelemmel nem foglalkozhatott is kellő mértékben, fokozottan arra törekedett, hogy kiépítse a közegészségügyi hálózatot és ezen keresztül az általános közegészségügyet fejlessze, aminek első következményként a halálesetek index-száma valóban számottevően csökkent is.

A halálesetek számszerű csökkenésének okát könnyű megállapítani. A statisztika részletes adatokat gyűjt a halálokak alakulásáról is. Csak a főbb halálokokat figyelembevéve is megállapítható, hogy a csecsemőhalálozás jelentős mértékben csökkent, de megszűntek a fertőző betegségek következtében előállott nagyobb számű halálesetek is, bár egyes fertőző bajokkal szemben nem teljes mértékben sikerűlt a védelem. Itt elsősorban a gűmőkorra gondolunk.

A csecsemőhalandóság és gűmőkór számottevő szerepét misem bizonyítja jobban, mint a következő néhány adat: 1942-ben Magyarország területén elhaltak összesen 225.700[^], ebből csecsemőhalott volt 46.343 és gűmőkór következtében elhalt 23.319. Ez a két halálok egyedűl egyharmadát jelentette az összes halálozásnak, a csecsemőhalálozás még mindig 21*i%-át. A gűmőkórhálaozás pedig 10.8%-át jelentette az összes halálozásnak. Tíz évvel előbb a csecsemőhalandóság öt éves lusztrumra vonatkozó értéke 25.0% volt még, a gűmőkór pedig az összes halottak 13.2%-nál szerepelt okként.

Ez a pár adat már világosan mutatja, hogy mindkét halálok ellen lehet védekezni és a közegészségügyi kormányzat által létesített szervezetek eredményes védekezést is fejtettek ki.

Elsősorban is a községi orvosi hálózat bővült ki hatalmas méretekben és a betegellátás kérdése javult meg számottevő mértékben. A statisztika hatalmas számoszlopai ezt is teljes mértékben igazolni tudják, annál is inkább, mert az elhaltakról adatok vannak, hogy közvetlen elhalálozásuk előtt részesültek-e orvosi kezelésben. Amíg 1928-ban is még száz hét éven aluli halott közül is csak 81.6 részesült orvosi kezelésben, a hét éven felüliek közül pedig csak 77.6, addig már az 1940. évi adatok számottevő hatalmas fejlődésről tesznek tanúságot, mert orvosi kezelésben részesült az elhaltak 94.8%-a, ha ezek hét évnél fiatalabbak voltak és 92.3%-a, ha hét évnél idősebb halott-ról volt szó.

Ez adatok szerint különösen a csecsemőgondozás ért el igen fejlett fokot és ennek tudható be elsősorban, hogy a halálesetek száma csökkent. Természetesen, ennek következtében javult meg az átlagos emberi életkor is számottevő módon, mert a nagyszámú csecsemőhalott elmaradása sokat lendíthet ennek értékén.

A gümőkór pusztítása azonban igen jelentős és vele szemben nem sikerült a küzdelmet teljes egészében felvenni. Pedig e betegség megelőzése és gyógykezelése is jelentős eredményekre számíthat. Erről számottevő budapesti adatok tanúskodnak.

Az első világháború éveiben Budapesten ugyanis a gümőkór rohamos mértékben terjedt. Oka ennek jórészt a háborús viszonyok okozta élelmezési helyzetre volt visszavezethető, de a főváros már 1916-ban kénytelen volt a tüdőgondozás rendszeres kiépítésének gondolatával foglalkozni, úgyhogy 1917-ben megindult a tüdőbetegek rendszeres gondozása. Hogy a gümőkórhalandóság milyen veszélyes értéket mutatott ebben az időben, arra elegendő, ha csak annyit közlünk, hogy 10.000 előre számítva a főváros egyesítésének évében még 81 gümőkór haláleset jutott, a századforduló évében 44.7, 1910-ben csak 30.8, de 1917-ben ismét 64.0 haláleset volt kimutatható. A gümőkórhalandóság rohamos emelkedésével szemben valóban sürgős szükség mutatkozott a kellő szervezet felállítására, de ez 1917-ben meg is történt. Hogy milyen eredménnyel, azt a következő számok bizonyítják. Az intézet első ötévi működése után a gümőkórhalandóság Budapesten 37.4-re, a tizedik évben 27.6-ra csökkent, majd 1939-ben Budapesten 10.000 élőnél mindössze 15.0 gümőkór haláleset fordult elő. A gümőkórhalandóság csökkenésében kétségenkívül jelentős része volt a tüdőgondozás rendszeres megszervezésének, mert aminő arányban csökkent a halandóság, olyan mértékben emelkedett a tüdőgondozóban jelentkező betegek és a gyógykezelések száma, illetve, bizonyára a betegek jelentkezésének számával arányban csökkent a halálesetek száma.

A budapesti adatokból megállapítható, hogy a szervezett tüdőgondozás a milliós fővárosban kereken 5.000 embert ment meg évenként a korai haláltól és egy-egy ember megmentése átlagosan száz pengő kiadást jelentett a fővárosra nézve. Igen természetes, hogy ezt a költséget sokszorosan visszafizeti a megmentett ember, aki újra a főváros hasznos polgára lehet, ha rendszeres orvosi kezelés és megfigyelés alatt áll.

Országos viszonylatban a tüdőgondozás nincs még a budapesti minta szerint megszervezve, ezzel szemben azonban a néhány év óta rendszeresített szűrővizsgálatok révén sikerülni fog országos viszonylatban is elérni azokat az eredményeket, amelyeket a főváros huszonöt éves munka eredményeivel igazolni is tud.

Eddig beszéltünk a születések és halálozások számának alakulásáról. Ezek külön-külön is érdekes képet festenek népünk erőmozgalmáról, de természetesen, hogy a két eredmény kölcsönhatása érdekelhet minket leginkább, mert abból következtethetünk népi erőink gyarapodására vagy csökkenésére.

Születés és halálozás mérlege egymással szemben a következő képet nyújtja a vizsgált időszakban:

	Születések arányzáma ezer	Halálozások lélekre	Természetes népszaporodás
1911—1915	32·1	22·9	9·2
1916—1920	21·8	21·7	0·1
1921—1925	29·4	19·9	9·5
1926—1930	26·0	17·0	9·0
1931—1935	22·4	15·8	6·6
1936	20·4	14·3	6·1
1937	20·2	14·2	6·0
1938	20·1	14·4	5·7
1939 ¹	19·9	13·7	6·2
1940	21·2	14·5	6·7
1941	21·1	14·1	7·0
1942	20·8	15·3	5·6

Ez az adatsor kétségenkívül azt bizonyítja, hogy a fejlett közegészségügyi kultúra, a teljes mértékben kiépített orvosi és egészségvédelmi szervezet, az emberi kor átlagos tartalmának megnövekedése mind nem elegendő és nem eléggé alkalmas arra, hogy néperőmérlegünket megjavítsa. A születések számának csökkenése mellett a javuló közegészségügyi helyzet legfeljebb csak azt tudja elérni, hogy a halálozások száma annyira csökken, hogy nem keletkezik kiesés, de a néperőmérleg javítását soha sem lehet a halálozások számának egyoldalú csökkentésével elérni.

Az alapvető munkának tehát a népi erők megmentésénél és megtartásánál az alapos szociális rendszerben kiépített családpolitikából kell kiindulnia. Ha biztosítva van a korai családalapítás lehetősége, ha a megszületett gyermekek felnevelése eleve nem ütközik áttörhetetlen akadályokba, ha megfelelő lakáspolitikát folytatunk, akkor a magasabb gyermekszámnak nincs akadálya. A fiatal, tetterős egyének házasságából született gyermekek általában erősebbek és ellenállóbbak minden betegséggel szemben, tehát önmagukban biztosítják a kisebb mérvű csecsemőhalandóságot is. Ha ezek mellett természetesen a mai mértékű egészségvédelmi szervezet is minden munkáját kifejti és tudását hasznosítja, akkor a jövő magyarságának életútja biztosítva lehet és a háborús vérveszteségeket is könnyen ki tudja heverni. Az üresen maradt bölcsők azonban a nemzet pusztulását jelentik, ami tekintettel arra, hogy körülöttünk erősen szaporodó népek élnek, rövid időn belül súlyos válsághoz is vezethet. Éppen ezért örvendetesek azok a jelek, amelyek azt mutatják, hogy a céltudatos politika eredményei már-már kifejezésre jutnak, az újszülöttek száma lassan-lassan emelkedni kezd és jobb, boldogabb magyar jövőt ígérnek a síró-nevető apróemberek ezrei.

RUISZ REZSŐ

¹ A mindenkori megnagyobbodott országterület adatai.